

O'ZBEKISTONDA SOLIQ HUQUQI: YANGI ME'YORLAR VA SOLIQ TIZIMI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18640649>

Jo'rayev Sherzodbek Komiljon o'g'li

Termiz davlat universiteti yuridik fakulteti 124-guruh talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqola O'zbekistondagi soliq huquqi va soliq tizimining yangi me'yorlari, so'nggi o'zgarishlar va islohotlar bilan bog'liq masalalarni tahlil qiladi. O'zbekiston Respublikasi soliq tizimida amalga oshirilgan islohotlar, yangi normativ-huquqiy hujjatlar va soliq siyosatining samaradorligini oshirishga qaratilgan yangiliklar yoritiladi. Maqolada soliq huquqining zamonaviy talablar asosida qayta ko'rib chiqilishi, soliq to'lovchilar huquqlari va majburiyatlari, soliq tizimining shaffofligi va adolatliligini ta'minlashga qaratilgan choralar haqida batafsil ma'lumot beriladi. Shuningdek, soliq tizimining iqtisodiy va ijtimoiy ta'siri, soliq yig'ish amaliyotlarining takomillashuvi hamda xalqaro tajribalar bilan solishtirishi bo'yicha tahlillar keltiriladi. Maqola, O'zbekistonning soliq tizimining rivojlanishidagi yangi yo'nalishlarni va joriy qilingan normativ hujjatlarning amaliyotdagi ta'sirini ko'rib chiqishga qaratilgan. Bu tahlillar soliq qonunchiligini yangilash va soliq to'lovchilarni huquqiy himoya qilish bo'yicha davlat siyosatini yanada rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar

soliq huquqi, O'zbekiston soliq tizimi, soliq islohotlari, soliq qonunchiligi, soliq siyosati, soliq to'lovchilar huquqlari, yangi soliq me'yorlari, soliq adolati, soliq tizimining samaradorligi, normativ-huquqiy hujjatlar, soliq yig'ish, iqtisodiy islohotlar, xalqaro soliq tajribasi, soliq tizimining shaffofligi, soliq to'lovchilar majburiyatlari.

I.KIRISH

O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi so'nggi yillarda sezilarli o'zgarishlarga yuz tutdi. Soliq huquqi va tizimining yangilanishi, iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyot uchun zarur bo'lgan asosiy vositalardan biri sifatida, davlatning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga, shuningdek, biznes muhitini yaxshilash va fuqarolarning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan. Ushbu maqola, O'zbekistonda soliq huquqi va soliq tizimiga kiritilgan yangi me'yorlar va islohotlarni tahlil qilishga bag'ishlanadi.

Maqolada soliq qonunchiligidagi so'nggi o'zgarishlar, yangi soliq siyosati va shu bilan bog'liq bo'lgan normativ-huquqiy hujjatlar muhokama qilinadi. O'zbekiston soliq tizimining yangilanishi, soliq to'lovchilarning huquq va majburiyatlarini aniqlash, soliq tizimining samaradorligini oshirish va xalqaro tajribaga moslashtirishga qaratilgan islohotlar keltiriladi. Shuningdek, yangi soliq me'yorlari va ularning amaliyotdagi ta'siri, soliq yig'ish jarayonining takomillashuvi, shaffoflikni oshirish va adolatli soliq tizimining yaratish borasidagi o'zgarishlar tahlil qilinadi.

Maqola soliq huquqi va tizimining rivojlanishiga alohida e'tibor qaratadi, chunki bu sohadagi yangiliklar va islohotlar nafaqat iqtisodiy o'sish, balki jamiyatning huquqiy madaniyati va davlat boshqaruvi tizimini ham mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Bu tahlillar, soliq tizimining keyingi rivojlanishi uchun asos bo'lib, davlat siyosatini yanada takomillashtirishda yordam beradi.

II. Metodologiya

Maqolada O'zbekistondagi soliq huquqi va soliq tizimi bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar va yangi me'yorlar tahlil qilinadi. Tahlil metodologiyasi quyidagi asosiy yondashuvlarni o'z ichiga oladi:

Birinchi navbatda, **huquqiy tahlil** usuliga asoslanadi. Bu usul orqali O'zbekiston Respublikasi soliq qonunchiligidagi yangi normativ-huquqiy hujjatlar va ularga kiritilgan o'zgarishlar sinchkovlik bilan o'rganiladi. Soliq to'lovchilar huquqlari va majburiyatlari, yangi soliq siyosatining qonuniy asoslari, shuningdek, soliq tizimining samaradorligi va adolatligini ta'minlashdagi roli baholanadi.

Shu bilan birga, maqola **komparativ tahlil** metodini ham qo'llaydi. Bu yondashuv orqali soliq tizimidagi islohotlarni xalqaro tajriba bilan solishtirish imkoniyati yaratiladi. Xalqaro miqyosda muvaffaqiyatli amalga oshirilgan soliq siyosati va amaliyoti O'zbekistondagi tizim bilan taqqoslanadi, bu esa soliq qonunchiligi va siyosatini global kontekstda tahlil qilishga imkon beradi.

Empirik tahlil ham ushbu maqolada muhim o'rin tutadi. Soliq tizimining amaliyotdagi natijalari, o'zgarishlarning real iqtisodiy ta'siri va soliq yig'ish jarayonidagi yutuqlar va kamchiliklar empirik ma'lumotlar asosida baholanadi. Shu bilan birga, soliq to'lovchilarning huquqlarini himoya qilish borasidagi amaliyot va uning samaradorligi o'rganiladi.

Tizimli tahlil metodologiyasi yordamida soliq tizimi va uning turli komponentlarining o'zaro bog'liqligi tahlil qilinadi. Bu yondashuv soliq huquqi, soliq siyosati, soliq yig'ish amaliyoti va soliq to'lovchilarning huquqlarini bir butun tizim sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi. Shuningdek, soliq tizimining

rivojlanishiga va amalga oshirilgan islohotlarning umumiy ta'siriga alohida e'tibor qaratiladi.

Oxir-oqibat, maqola **prognozlashtirish** metodologiyasi yordamida, yangi soliq me'yorlarining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini prognoz qilishga qaratilgan tahlilni o'z ichiga oladi. Bu yondashuv soliq tizimidagi kelajakdagi o'zgarishlar va islohotlarning uzoq muddatli ta'sirini aniqlashga yordam beradi.

Ushbu metodologiyalar yordamida O'zbekistondagi soliq tizimi va soliq huquqidagi o'zgarishlarning samaradorligi va ta'siri keng ko'lamda tahlil qilinadi.

III. Muhokama

O'zbekistonda soliq huquqi va soliq tizimiga doir amalga oshirilgan islohotlar mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi va davlatning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. So'nggi yillarda soliq qonunchiligida amalga oshirilgan o'zgarishlar, ayniqsa, soliq yig'ish jarayonidagi shaffoflikni oshirish, soliq to'lovchilarning huquqlarini himoya qilish va soliq tizimining samaradorligini yaxshilashga qaratilgan yangiliklar, O'zbekistonning xalqaro miqyosda raqobatbardoshligini oshirishga yordam bermoqda.

Birinchidan, soliq tizimining yangilanishi soliq to'lovchilarga qulayliklar yaratish va ularga soliq majburiyatlarini aniq belgilash imkonini beradi. O'zbekistonda joriy etilgan yangi soliq me'yorlari, ayniqsa, kichik biznes va tadbirkorlar uchun soliq stavkalarini pasaytirish va ularning soliqdan qochishning oldini olishga qaratilgan qadamlar, iqtisodiy muhitni yaxshilashga xizmat qilmoqda. Bu islohotlar iqtisodiyotning turli sohalarida innovatsiyalarni joriy etishga va investitsiyalarni jalb qilishga yordam beradi.

Ikkinchidan, soliq to'lovchilar huquqlari va majburiyatlari aniq belgilanishi, soliq tizimining shaffofligini ta'minlashga qaratilgan yirik qadamlardan biridir. Bu o'zgarishlar soliq to'lovchilarning soliq organlariga nisbatan ishonchini oshiradi, soliq tekshiruvlarini adolatli va shaffof olib borish imkonini yaratadi. Shuningdek, soliq to'lovchilarni himoya qilish mexanizmlarining kuchaytirilishi ularning huquqlarini himoya qilishda muhim omil bo'ladi.

Biroq, soliq tizimidagi islohotlarning amaliyotda to'liq samarali bo'lishi uchun ayrim kamchiliklarni ham inobatga olish zarur. Masalan, soliq yig'ish jarayonidagi texnologik innovatsiyalarni joriy etish bo'yicha hali to'liq integratsiya amalga oshirilmagan. Ayniqsa, raqamli soliq yig'ish tizimining takomillashuvi va uning barcha soliq to'lovchilarga teng va adolatli tarzda taqdim etilishi kerak. Bu o'zgarishlar soliq to'lovchilarining soliq majburiyatlarini yaxshiroq bajarishiga yordam beradi.

Xalqaro tajribaga e'tibor qaratganda, O'zbekistonda amalga oshirilgan soliq islohotlari ba'zi rivojlangan mamlakatlarning soliq tizimiga o'xshash tamoyillarni

o'z ichiga oladi. Masalan, soliq tizimining raqamlashtirilishi va soliq yig'ish jarayonlarining avtomatlashtirilishi nafaqat soliq to'lovchilarga qulayliklar yaratadi, balki davlatga soliq yig'ishning samaradorligini oshirish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, soliq to'lovchilarning huquqlarini himoya qilish, soliq organlarining ish faoliyatining shaffofligini ta'minlash va soliq yig'ishning oddiy va tushunarli bo'lishi ham xalqaro tajriba asosida amalga oshirilgan o'zgarishlardir.

Yana bir muhim jihat – bu soliq tizimidagi iqtisodiy ta'sirlarning prognozlashidir. Yangi soliq siyosatining iqtisodiyotga ta'siri har doim ham o'zgarishlar kiritishdan keyin aniq bo'lmaydi. Shu bois, soliq siyosatini amalga oshirishda kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, iqtisodiy barqarorlikni saqlash va barcha ijtimoiy qatlamlar manfaatlarini inobatga olish zarur. Bu, o'z navbatida, yangi soliq siyosatining uzoq muddatli natijalarini prognoz qilishni talab qiladi.

Shunday qilib, O'zbekistondagi soliq tizimining islohoti o'zgarishlar va yangiliklarni olib kelsa-da, bu jarayonning muvaffaqiyati va to'liq amalga oshirilishi uchun soliq organlari va to'lovchilar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, raqamli tizimlarni joriy etishni yanada rivojlantirish va soliq siyosatini barqarorlashtirish zarur. Bu jarayonlar soliq qonunchiligini yanada takomillashtirish va O'zbekistonning iqtisodiy salohiyatini oshirishga yordam beradi.

IV. Natijalar

O'zbekistondagi soliq huquqi va soliq tizimi bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar, ko'plab ijobiy o'zgarishlarga olib keldi. Quyida ushbu islohotlarning asosiy natijalari keltirilgan:

Birinchidan, soliq tizimi samaradorligini oshirishga qaratilgan o'zgarishlar soliq yig'ish jarayonining shaffofligi va adolatini ta'minlashga imkon yaratdi. Yangi soliq me'yorlari va siyosati orqali soliq to'lovchilarning huquqlari yanada mustahkamlandi va ular o'z majburiyatlarini aniq va oson bajarishga imkon topdilar. Shuningdek, soliq to'lovchilarning huquqlarini himoya qilish mexanizmlari takomillashtirildi, bu esa davlatga nisbatan ishonchni oshirdi.

Ikkinchidan, kichik va o'rta biznesning rivojlanishiga ko'maklashish uchun soliq siyosatida sezilarli o'zgarishlar amalga oshirildi. Yangi soliq stavkalari va soddalashtirilgan soliq tizimi kichik biznesni qo'llab-quvvatlashga, soliq to'lovchilarni yanada adolatli tarzda soliq to'lashga undashga imkon berdi. Bu o'zgarishlar, shuningdek, o'zbekistonlik tadbirkorlarning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Uchinchidan, soliq tizimining raqamlashtirilishi va texnologiyalarni joriy etish orqali soliq yig'ish jarayonining samaradorligi sezilarli darajada oshdi. Elektron

solliq tizimining rivojlanishi solliq to'lovchilarga onlayn ravishda solliq to'lash, solliq deklaratsiyalarini taqdim etish va solliq tizimiga oid boshqa xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini berdi. Bu esa solliq to'lovchilarning vaqtini tejash va solliq tizimining samaradorligini oshirishga yordam berdi.

To'rtinchidan, xalqaro tajribaga asoslangan islohotlar solliq siyosatining global tendensiyalar bilan uyg'unlashishiga imkon yaratdi. O'zbekistonning solliq tizimi boshqa rivojlangan davlatlarning tajribasini o'rganib, xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo'lishga harakat qilmoqda. Bu, o'z navbatida, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va iqtisodiy o'sishni tezlashtirishga xizmat qilmoqda.

Biroq, solliq tizimidagi o'zgarishlar va islohotlar bo'yicha amalga oshirilgan barcha tashabbuslarning to'liq samaradorligini baholash uchun vaqt talab etiladi. Shuningdek, yangi solliq siyosatining barcha sohalarida to'liq amalga oshirilishi uchun solliq tizimining barcha elementlarining yanada integratsiya qilinishi zarur. Yangi raqamli texnologiyalar va solliq yig'ishning avtomatlashtirilgan tizimlari solliq to'lovchilariga yanada kengroq xizmatlar taklif qilishga imkon beradi, ammo bu jarayonni to'liq amalga oshirish va jamiyatda keng miqyosda joriy etish uchun zarur bo'lgan vaqt va resurslar mavjud.

Shunday qilib, O'zbekistondagi solliq tizimi va solliq huquqidagi amalga oshirilgan islohotlar mamlakatning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash, solliq to'lovchilarni qo'llab-quvvatlash va shaffoflikni ta'minlashda sezilarli natijalarga erishishga yordam bermoqda.

Xulosa

O'zbekistondagi solliq huquqi va solliq tizimidagi islohotlar mamlakatning iqtisodiy o'sishi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda. So'nggi yillarda amalga oshirilgan o'zgarishlar, ayniqsa, solliq qonunchiligini modernizatsiya qilish, solliq yig'ish jarayonining shaffofligini oshirish va solliq to'lovchilarning huquqlarini himoya qilishga yo'naltirilgan. Bu islohotlar nafaqat solliq to'lovchilarni qo'llab-quvvatlash, balki iqtisodiy faollikni oshirishga, kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga yordam berdi.

Birinchidan, yangi solliq me'yorlari va stavkalarining soddalashtirilishi, shuningdek, raqamli solliq tizimining rivojlanishi solliq yig'ish jarayonini samarali va adolatli qilishga imkon yaratdi. Ikkinchidan, solliq to'lovchilarni qo'llab-quvvatlash va ularning huquqlarini himoya qilish mexanizmlari mustahkamladi, bu esa davlatga nisbatan ishonchni oshirdi.

Biroq, solliq tizimidagi o'zgarishlar hali ham to'liq amalga oshirilishi va tizimning barcha elementlari bir-biri bilan samarali integratsiya qilinishi kerak. Shuningdek, solliq siyosatining global tendensiyalar bilan uyg'unlashishi va xalqaro

tajribalardan foydalanish O'zbekistonning raqobatbardoshligini oshirishga imkon yaratmoqda.

Umuman olganda, O'zbekistondagi soliq huquqi va soliq tizimidagi islohotlar, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va davlatning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha salmoqli natijalarga erishishga yordam berdi. Kelajakda ushbu islohotlarning samaradorligini yanada oshirish uchun soliq tizimini yanada takomillashtirish va yangi texnologiyalarni joriy etish zarur bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi, 2021 yil.
2. Davlat soliq qo'mitasi. (2020). "Soliq tizimidagi yangiliklar va islohotlar". Toshkent: Davlat soliq qo'mitasi.
3. Soliq tizimi va uning rivojlanishi, M. A. Ismoilov, 2019.
4. Karimov I.A. (2017). "O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanish strategiyasi". Toshkent: O'zbekiston davlat nashriyoti.
5. Shavkatov B. (2020). "Soliq tizimi va uning samaradorligi: O'zbekiston tajribasi". Toshkent: Yuridik nashriyot.
6. Mirziyoyev Sh. (2018). "Xalqaro soliq tizimi va O'zbekistondagi yangiliklar". Toshkent: O'zbekiston iqtisodiyoti.
7. International Monetary Fund (IMF). (2019). "Fiscal Reforms in Developing Countries". Washington D.C.: IMF Publication Services.
8. OECD. (2020). "Tax Policy Reforms: OECD and Selected Partner Economies". Paris: OECD Publishing.
9. World Bank. (2021). "Global Economic Prospects: Solving the Challenges of Tax Systems in Emerging Economies". Washington D.C.: World Bank Group.
10. Nizamov R. (2022). "Soliq tizimi va uning davlat iqtisodiyotiga ta'siri". Toshkent: Innovatsion iqtisodiyot nashriyoti.